

ბარბარი (*Prunus armeniaca*)

წარმოშობა და გავრცელება

გარგარი ერთ-ერთი საინტერესო და მაღალი საგემოვნო თვისებებით გამორჩეული კურკოვანი კულტურაა, რომლის წარმოშობის პირველადი კერაა ჩინეთის ჩრდილო-აღმოსავლეთი და ცენტრალური რაიონები, სადაც გარგარის 1000-ზე მეტი ჯიშია გავრცელებული. გარგარის მეორადი დომესტიკაციის კერაა - ავღანეთი, შუა აზია, ირანი და სამხრეთ კავკასია.

ჩვეულებრივი გარგარი (*Prunus armeniaca* L.) მიეკუთვნება ვარდისებრთა (*Rosacea*) ოჯახს, *Prunus*-ის გვარს. გარგარის გვარი აერთიანებს 8-სახეობას. ყველა სახეობა დიპლოიდურია ($2n=16$). საქართველოში გვხვდება მხოლოდ ჩვეულებრივი გარგარის (*Prunus armeniaca* L.) სახეობიდან წარმოშობილი ჯიშები და ჭერმის (გარგარის ადგილობრივი ფორმა, რომელიც წვრილი ნაყოფებით და მწარე კურკიანი ნაყოფებით ხასიათდება) ფორმები.

გარგარი კულტივირებულია მსოფლიოს თითქმის ყველა კონტინენტზე. მისი მსოფლიო წარმოება 4.26 მილიონი ტონაა. გარგარის ყველაზე დიდი მწარმოებელი ქვეყანებია თურქეთი, ირანი და უზბეკეთი. თურქეთზე მოდის მსოფლიოს წარმოების 22-23% (930 ათასი ტონა) შემდეგ მოდის უზბეკეთი - 500 ათასი ტონა და ირანი - 360 ათასი ტონა. გარგარის მსხვილი მწარმოებელი ქვეყნებია იტალია, არგენტინა მაროკო და ესპანეთი (FAOstat 2017).

საქართველოში გარგარის წარმოება საშუალოდ 600-800 ტონაა წელიწადში (GEOstat 2019). გარგარი გავრცელებული აღმოსავლეთ საქართველოს შემდეგ რეგიონებში: ქართლი (გორის და კასპის რაიონებსა და თბილისის გარეუბნებში), კახეთი (თელავის, გურჯაანისა და ლაგოდეხის რაიონებში). სხვა კურკოვნებთან შედარებით გარგარის წარმოება მაინც შეზღუდულია, რადგან საკმაოდ მგრძობიარეა და ადვილად ზიანდება ყვავილობის პერიოდში გაზაფხულის გვიანი წაყინვებით და სოკოვანი დაავადებებით.

კვებითი ღირებულება და გამოყენების მიმართულება

გარგარი მეტად სასარგებლო და არომატული ნაყოფის მქონე ხილია, რომელსაც აქვს როგორც სადესერტო დანიშნულება, ასევე ფართო გამოყენება გადასამუშავების მიზნით. მისგან ამზადებენ საუკეთესო ხარისხის ჩირს, წვენებს, ჯემებს და სხვა. თესლი შეიცავს ცხიმოვან ზეთს, რომელიც წარმატებით გამოიყენება ფარმაცოლოგიაში.

გარგარის ნაყოფები გამოირჩევა კვებითი ღირებულებით. მდიდარია ნახშირ-წყლებით (8-15%), მინერალური ნივთიერებებით, ვიტამინებით, ფერმენტებით და სხვა სასარგებლო ნივთიერებებით. განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ნაყოფებში ბეტა-კაროტინის და კალიუმის შემცველობას, რომლებიც ადამიანისთვის ადვილად შესათვისებელ ფორმებშია წარმოდგენილი.

ბარამო ფაქტორების მიმართ დამოკიდებულება

ნიადაგი. გარგარი ნორმალურად ვითარდება სხვადასხვა ტიპის ნიადაგებზე და სხვა კურკოვნებისგან განსხვავებით მომთხოვნი ნიადაგის აერაციის მიმართ. კარგად იზრდება მსუბუქი მექანიკური შედგენილობის, ალუვიურ, კარბონატულ ნიადაგებზე. გარგარი ვერ ეგუება გრუნტის წყლების დგომას ნიადაგის ზედაპირიდან 1მ-ზე ახლოს და ნიადაგში ქარბ ტენს, ამის გამო გარგარი დასავლეთ საქართველოში ნაკლებად ხარობს.

ტემპერატურული რეჟიმი. გარგარი სინათლის მიმართ მომთხოვნი კულტურაა. მისთვის ხელსაყრელია კარგად განათებული სამხრეთისა და სამხრეთ-დასავლეთის ფერდობები. საკმაოდ გვალვაგამძლეა. შუა აზიის რესპუბლიკებში იტანს +40-45°C სიცხეს. ამასთანავე, ღრმა მოსვენების პერიოდში მაღალი ყინვაგამძლეობით ხასიათდება (დაუზიანებლად იტანს —26-28°C). ნაყოფების მომწიფებისთვის მოითხოვს 1800-2500°C აქტიურ ტემპერატურათა ჯამს. ვეგეტაცია იწყებს +5-6°C-ზე. ყვავილობას 8-10°C-ზე. გაზაფხულზე -3-4°C წაყინებისაგან შეიძლება დაზიანდეს ყვავილები, -1-2°C-ზე კი ახალგაზრდა ნასკვები.

ნალექები. გარგარი ნაკლებმომთხოვნია წყლის მიმართ. საკმაოდ გვალვაგამძლეა, მაგრამ საყვავილე კვირტების ჩასახვის პერიოდში აუცილებელია მისი წყლით და საკვები ელემენტებით (ივლისი-სექტემბერი) უზრუნველყოფა.

მავნებელ-დაავადებები. გარგარი ყველაზე ხშირად ზიანდება პათოგენებით: აღმოსავლური ნაყოფჭამია, ტკიპები, ბუგრები და ფაროსნები, დაავადებებიდან - მონილიოზი, ბაქტერიოზი, ფოთლების დაფაცხავება (კლასტეროსპოროზი), ნაცრისფერი სიდამპლე, ფესვის ფიტოფტორა, ვერტიცილიოზი და სხვ.

მორფოლოგიური ნიშნები

ხე. გარგარი 7-10 მ სიმაღლის ხეა.

ვარჯი. გარგარის ვარჯი ძლიერი ზრდის, მომრგვალო, მაღალი და საშუალოდ ჩახშირებულია.

შტამბი. შტამბი საშუალო სიმაღლის. შტამბის და ტოტების კანის ფერი ღია ან მუქი ყავისფერია.

ვეგეტატიური და სანაყოფე ტოტები. გარგარი მსხმოიარობს სხვადასხვა ზრდის ერთწლიან ნაზარდებზე, დეზებზე და სანაყოფე თაიგულებზე. ძლიერ ნაზარდებზე გენერატიული კვირტები განლაგებულია ჯგუფურად, სუსტი ზრდის ნაზარდებზე - ერთეულად. ასეთი ტიპის ხეებზე მცირდება ახალი ყლორტების წარმოქმნა და შიშვლდება ჩონჩხის და ნახევრად ჩონჩხის ტოტები. სანაყოფე დეზების და თაიგულების სიცოცხლის ხანგრძლივობა 3-8 წელია.

ფოთოლი. ფოთოლო მარტივი, კვერცხისებური, ან ოვალური ფორმის. სიგრძე 5-9 სმ, სიგანე- 4-8 სმ. კიდე სუსტად დაკბილული.

ყვავილი. ერთი სანაყოფე კვირტიდან ვითარდება ერთი ორსქესიანი ყვავილი. რომლებიც ფოთლებზე ადრე იშლება. ყვავილი არის მარტივი - 2-4.5 სმ დიამეტრის; თეთრი, ან მოვარდისფრო, 5 ცალი გვირგვინის ფურცლით. გვირგვინის ფურცლები არის მომრგვალო, ან ოვალური ფორმის. ყვავილში მოთავსებულია მრავალბუდიანი ბუტკო და 20-ზე მეტი მტკვრიანა.

ხე, ყლორტი, კვირტი, ფოთოლი, ყვავილი, ნაყოფი

ნაყოფის სასაქონლო და კომოლოგიური ნიშნები

ნაყოფის მასა ჯიშების შესაბამისადად საკმაოდ ცვალებადობს - საშუალო მასა 35 – 80 გ-მდე. ჯიშები მასის მიხედვით იყოფა ძალიან წვრილი, წვრილი, საშუალო, მსხვილი, ძალიან მსხვილი. გარგარის ძალიან მსხვილნაყოფა ჯიშებს მიეკუთვნება ჯიშები, რომელთა ნაყოფის მასა 90გ-ზე მეტია, მსხვილნაყოფა 60-89 გ, საშუალო მსხვილი ნაყოფები 31-40გ.

ნაყოფი სხვადასხვა ფორმისაა. ასიმეტრიული და გვერდით შებრტყელებული, ფორმის მიხედვით მომრგვალო, განიერკვერცხისებრი, ბურთისებრი, (ფორმის ინდექსი 0,9-1,05); მრგვალი-კვერცხისებური, მომრგვალო-ოვალური, ელიფსური, ოვალურ-წაგრძელებული (ინდექსი 1,1 ან მეტი), ბრტყელ-მომრგვალო და პირამიდული (ინდექსი 0,9 ან ნაკლები). ნაყოფის კანი შეფერვის მიხედვით მოყვითალო თეთრი, ან მუქი ნარინჯისფერი. შენითლებული გვერდით, მეტწილად შებუსული, იშვიათად გლუვი. კანი სიმკვრივის მიხედვით არის უხეში, ნაზი, ელასტიური. გარგარის ნაყოფის რბილობის აღწერის დროს (სხვა კურკოვნების მსგავსად) მხედველობაში მიიღება რბილობის ფერი (ყვითელი, მუქი ყვითელი

პირამიდული

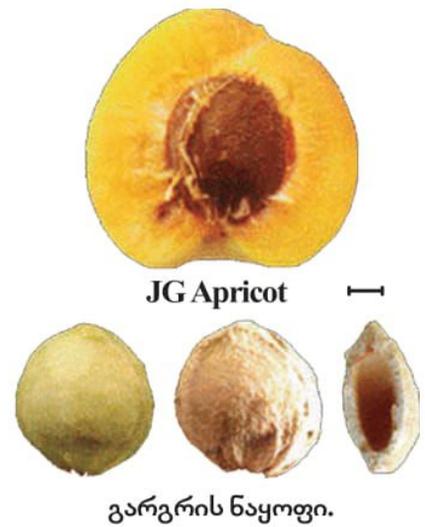
მრგვალი

ელიფსური წაგრძელებული გარგარის ნაყოფის ფორმები.

მოყვითალო), სიმკვრივე (ნაზი, საშუალო სიმკვრივის, მკვრივი). საგემოვნო თვისებები: ჯიშები ძალიან ტკბილი, ტკბილი, მოტკბო-მომჟავო, მომჟავო, რომლებსაც აქვთ, ან არ აქვთ დამახასიათებელი არომატი.

კურკა ზომის მიხედვით - პატარა, საშუალო, დიდი. მასა 2-5 გრამი - ნაყოფის მასის 2-7.5%-ია. ფორმის მიხედვით მომრგვალო, ოვალური ნაგრძელებური. შეფერვა ღია ყავისფერი, მუქი ყავისფერი. კურკის ნაყოფის რბილობის-აგან მოცილების უნარი - არ ცილდება, ან ადვილად ცილდება.

ბიოლოგიური თავისებურებები

ზრდა და მსხმოიარობა. გარგრის ხე საკმაოდ დიდხანს - 80 წლამდე ცხოვრობს. ბალის სამრეწველო კომერციული პერიოდი 25-30 წელია. მსხმოიარობას იწყებს დარგვიდან მე-3-4 წელს, მოსავალს იძლევა ყოველწლიურად, თუ არ დაზიანდა გაზაფხულის ნაყინებისაგან და სოკოვანი დაავადებებისგან (*Moilia laxa*) ყვავილობის პერიოდში.

გარგარისათვის დამახასიათებელია ვეგეტაციის ადრეული დანყება, კვირტების სწრაფიმომწიფება და ყლორტების წარმოქმნის მაღალი უნარი. გარგარს ჩვეულებრივ აქვს ზრდის ორი, ხოლო გრძელ სავეგეტაციო პერიოდში - ზრდის სამი ტალღა. ეს განაპირობებს ახალგაზრდა მცენარეების ინტენსიურ ზრდას და მსხმოიარობაში ადრეულ შესვლას. გარგარის გენერაციულ კვირტებს ახასიათებთ მოსვენების მოკლე პერიოდი, რის გამოც ისინი ადრე ყვავილობენ და ხშირად ზიანდებიან გაზაფხულის ნაყინებით.

საყვავილე კვირტების მოსვენების პერიოდის ხანგრძლივობა და მისი გაშლა დამოკიდებულია თუ ზრდის რომელი ტალღის ტოტებზე ხდება მისი დიფერენციაცია. მაგალითად, ყველაზე ადრე ფორმირდება და ადრე იღვიძებს ზრდის პირველი ტალღიდან მიღებულ ერთწლიან ნაზარდებზე ჩამოყალიბებული საყვავილე კვირტები. საყვავილე კვირტების დიფერენციაციის შედარებით გვიანი პერიოდი ახასიათებს ზრდის მეორე და მესამე ტალღის ტოტებზე ჩასახულ საყვავილე კვირტებს. აღნიშნული ფაქტორი მოსვენების პერიოდს გარკვეულწილად ახანგრძლივებს და ყვავილობის დანყება გვიანდება 6-10 დღით, რაც ხელს უწყობს რეგულარული მოსავლის მიღებას. აღნიშნულ კანონზომიერებაზეა დაფუძნებული გარგარის ზაფხულის გასხვლის მიდგომა, რომელიც უნდა ჩატარდეს ზრდის პირველი ტალღის დამთავრების შემდეგ (ივნისის ბოლოს ან მოსავლის აღების შემდეგ), ამით სტიმული ეძლევა ზრდის მეორე ტალღის დანყებას და ფერხდება საყვავილე კვირტების ჩასახვა პირველი ტალღის ნაზარდებზე.

დამტვერვა. ევროპული ჯიშების უმეტესობა თვითფერტილია, ხოლო კავკასიური ჯიშები ძირითადად ჯვარედინ-დამტვერავია. ყვავილობა გრძელდება 8-12 დღე. მაღალი მოსავლის მისაღებად ყველა ჯიში მოითხოვს ჯვარედინ დამტვერვას. ამიტომ სამრეწველო ბაღებში საჭიროა შეირჩეს საუკეთესო დამამტვერიანებელი ჯიშები, რომელთა ყვავილობის პერიოდი ემთხვევა ერთმანეთს

სიმწიფის პერიოდი და მოსავალი. სიმწიფის პერიოდის მიხედვით გამოიყოფა ჯიშები საადრეო, საშუალო, და საგვიანო პერიოდის. მწიფე ნაყოფის ადვილად ცვენადობის გამო კრეფა უნდა მოხდეს მოკლე ვადაში. საშუალო მოსავლიანობა სტანდარტულ ბაღებში 12 - 15 ტონა/ჰა-ზე შეადგენს, ინტენსიურ ბაღებში 18 - 20 ტ/ჰა კი აღწევს.

გოლდ რიჩი (Gold Rich)

წარმოშობა: ჯიში გამოყვანილია 1971 წელს, ამერიკაში (აშშ, ვაშინგტონი), ჯიშების სან გლოს და პერფექშენის (*Sun Glo X Perfection*) შეჯვარებით.

სინონიმი: სან ჯაიანტი (*Sun giant*).

გავრცელება: საქართველოში შემოტანილია 2010 წელს ვაზისა და ხეხილის სარგავი მასალის წარმოების ეროვნული ცენტრის (2014 წლიდან სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის ს. ჯილაურას ექსპერიმენტული ბაზა) მიერ.

მორფოლოგიური დახასიათება: ხე საშუალო ზრდის. ვარჯი ფართო, ზემოთ მიმართული ფორმის ნაკლებად ჩახშირებული. **ყლორტები** ძლიერი მოწითალო ყავისფერი. **ფოთოლი** საშუალო სიდიდის ინტენსიური მწვანე ფერის. ფირფიტის ზომა საშუალო, მომრგვალო ოვალური ფორმის, მოკლე და განიერი წვერით. კიდის დაკბილვა - ორმაგად მრგვალად დაკბილული. ყუნწი საშუალო სიგრძის და სიმსხოსი. სანექტრე ჯირკვლები არ აქვს. **ყვავილი** დიდი ზომის, გვირგვინის ფურცლები ფართე ოვალური ფორმის, თეთრი ფერის, ერთმანეთზე გადადებული.

ნაყოფის კომოლოგიური ნიშნები: ნაყოფი მსხვილი ან ძალიან მსხვილი (მასა 76- 92 გ). მომრგვალო ფორმის (52X48 მმ). გვერდები ოდნავ შებრტყელებული. მუცლის მხარეს მკაფიოდ გამოხატული ღარით. ნაყოფის წვერი არ არის გამოხატული. ძაბრი (ყუნწის ღრუ) ვიწრო და ღრმა. ყუნწი მოკლე (სიგრძე- 4სმ).

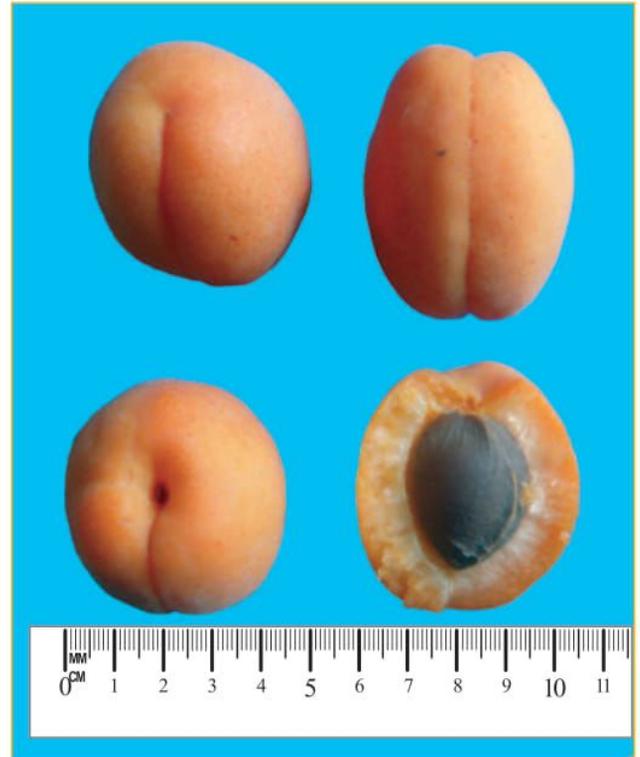
კანი სუსტად შებუსუსული, მკვრივი, სრულ სიმწიფეში მკვეთრი ნარინჯისფერი, კანის 20-30%-ზე მეტი დაფარულია წითელი ფერის მფარავი შეფერვით. რბილობი მუქი ყვითელი ფერის, მკვრივი, წვენიანი. კურკა დიდი ზომის (მასა 3.3გ). მომრგვალო-ელიფსური ფორმის, ბრტყელი გამოხატული ღარით. ადვილად შორდება რბილობს. ნაყოფი ტკბილი მომჟავო გემოსი, მსუბუქი არომატით, კარგი საგემოვნო თვისებების მქონე. სადეგუსტაციო შეფასება 4.7 ბალი (5-ბალიანი სისტემით).

მარტივი ბიოქიმიური

უდგენილობა: ხსნადი მშრალი ნივთიერება - 13.0 -13.8% (Brix); ტიტრული მჟავიანობა - 3.2 – 4.4%.

ბიოლოგიური და სამეურნეო თავისებურებები:

ზრდა და მსხმოიარობა. ჯიშს ახასიათებს ძლიერი განტოტვა. ჩონჩხის და ნახევრად ჩონჩხის ტოტების მკვრივად შეზრდა ცენტრალურ ღეროსთან. ძირითადად მსხმოიარობს ერთწლიან ნაზარდებზე და სპურის ტიპის ტოტებზე. მსხმოიარობაში შედის ადრე, დარგვიდან მე-2-3 წელს (საძირე - Torinel). მოსავლიანობა რეგულარული და საშუალოზე მაღალი, კვლევის მიხედვით დადგენილია, რომ საშუალო მოსავალი შეადგენს 26-32 კგ/ხე.

დამტვერვა. ჯიში არის საადრეო პერიოდის მოყვავილე. ყვავილობს მარტის მესამე დეკადაში (საკონტროლო ჯიშ ალიპრიალასთან შედარებით 5 დღით ადრე). ყვავილობის პერიოდი ხანგრძლივი (10-12 დღე ს. ჯილაურას (მცხეთა) პირობებში) ჯიში არის თვითფერტილი, მაგრამ მაღალი მოსავლის მისაღებად მოითხოვს ჯვარედინ დამტვერვას. საუკეთესო დამამტვერიანებელი ჯიშია: სან კასტრეზე.

გამძლეობა მავნებელ-დაავადებების მიმართ. ჯიში არის საკმაოდ გამძლე კლასტიოსპოროზის მიმართ.

სიმწიფის პერიოდი და შენახვის თავისებურებები. საშუალო სიმწიფის პერიოდის, კარგი კომერციული და სასაქონლო მახასიათებლების მქონე (დასავლეთ ევროპის ქვეყნებში) ჯიშია. ნაყოფი მწიფდება ივლისის შუა (ს.ჯილაურას (მცხეთა) პირობებში) პერიოდში. ინახება დაახლოებით 2-3 კვირა. ახასიათებს მაღალი ტრანსპორტაბელობის უნარი. ნაყოფი გამოიყენება, როგორც ნედლი სახით, ასევე გადასამუშავებლად კომპოტების, ჯემების და წვენების დასამზადებლად.

ჯიშის დადებითი თვისებები. ჯიში ხასიათდება კარგი სასაქონლო სახით. ხასიათდება მაღალი ტრანსპორტაბელობით.

ჯიშის უარყოფითი თვისებები. ზიანდება მონილიოზით, უხვი მსხმოიარობის გამო მოითხოვს ნაყოფების დანორმებას.

ზოგადი შეფასება. ჯიშს შეიძლება მიეცეს რეკომენდაცია შეზღუდულად გავრცელდეს აღმოსავლეთ საქართველოს რეგიონებში.

პინკოტი (Pinkot)

წარმოშობა: ფრანგული ჯიშია Cot International-ის სასელექციო პროგრამიდან. მიღებულია 1997 წელს.

სინონიმი: Copty.

გავრცელება: საქართველოში შემოტანილია 2002 წელს მეზღვევის, მევენახეობისა და მეღვინეობის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის და FAO-ს პროექტის თანამშრომლობის ფარგლებში.

მორფოლოგიური დახასიათება: ხე ძლიერი ზრდის. ვარჯი კომპაქტური, ნაკლებად ჩახშირებული, ზემოთ მომართული, ვერტიკალური, საშუალო სიძლიერის ჩონჩხის ტოტებით. **ყლორტები** ძლიერი ყავისფერი. **ფოთოლი** საშუალო სიდიდის და საშუალო ინტენსიური შეფერვის. ფირფიტის ზომა საშუალო, ოვალური ფორმის, განიერი, გამობატული, წვერით. კიდის დაკბილვა - მრგვალებიანა. ყუნწი გრძელი საშუალო სიმსხოსი. სანექტრე ჯირკვლები არ აქვს. **ყვავილი** საშუალო სიდიდის, გვირგვინის ფურცლები ოვალური ფორმის, მოვარდისფრო თეთრი ფერის, ერთმანეთზე გადადებული.

ნაყოფის კომოლოგიური ნიშნები: ნაყოფი საშუალოზე მსხვილი (მასა 62-75 გ). მომრგვალო-ელიფსური ფორმის (4.0X3.1სმ). მუცლის მხარეს მკაფიოდ გამობატული ღარით. ნაყოფის წვერი არ არის გამობატული, საშუალო სიგანის და ბრტყელი. ძაბრი (ყუნწის ღრუ) ვიწრო და ღრმა. ყუნწი მოკლე, რომელიც მაგრად ემაგრება ნაყოფს.

კანი სუსტად შებუსული, მკვრივი, სრულ სიმწიფეში ფორთოხლისფერი ყვითელი. კანის 60%-ზე მეტი დაფარულია მოვარდისფრო-წითელი ფერის მფარავი შეფერვით. რბილობი ყვითელი, მკვრივი, წვენიანი. კურკა საშუალო სიდიდის (მასა 3.0გ). ოვალური ფორმის, ბრტყელი გამობატული ღარით. ადვილად შორდება რბილობს. ნაყოფი ჰარმონიული გემოსი. ტკბილი, გამობატული მჟავიანობით, გამოირჩევა კარგი სასაქონლო თვისებებით. სადეგუსტაციო შეფასება 4.7 ბალი (5-ბალიანი სისტემით).

მარტივი ბიოქიმიური

უდგენილობა: ხსნადი მშრალი ნივთიერება - 12.5 - 13.2% (Brix); ტიტრული მჟავიანობა - 7.0-8.5 %.

ბიოლოგიური და სამეურნეო თავისებურებები:

ზრდა და მსხმოიარობა. ჯიშს ახასიათებს ზომიერი განტოტვა. ჩონჩხის და ნახრვრად ჩონჩხის ტოტების მკვრივად შეზრდა ცენტრალურ ღეროსთან. ძირითადად მსხმოიარობს ერთწლიან ნაზარდებზე და ძირითადად სანაყოფე დეზებზე. მსხმოიარობაში შედის ადრე, დარგვიდან მე-3-4 წელს (საძირე - Mirobalan 29 C). მოსავლიანობა მაღალი, უხვი და რეგულარული. კვლევის მიხედვით დადგენილია, რომ საშუალო მოსავალი შეადგენს 25-30კგ/ხე.

დამტვერვა. ჯიში არის საშუალო-საგვიანო პერიოდის მოყვავილე. ყვავილობს მარტის მესამე დეკადაში. (საკონტროლო ჯიშ ალიპრიალასთან შედარებით 3-4 დღით ადრე) ყვავილობის პერიოდი ხანგრძლივი - 10-12 დღე (ს. ჯილაურას (მცხეთა) პირობებში) და ინტენსიური. ჯიში ნაწილობრივ თვითფერტილია. საუკეთესო დამამტვერიანებელი ჯიშებია: ფარბელი, სან კასტრეზე.

გამძლეობა მავნებელ-დაავადებების მიმართ. ჯიშს ახასიათებს საშუალო გამძლეობა ძირითადი სოკოვანი დაავადებების მიმართ.

სიმწიფის პერიოდი და შენახვის თავისებურებები. საშუალო საგემოვნო და სასაქონლო მახასიათებლების მქონე, საადრეო სიმწიფის პერიოდის ჯიშია. ნაყოფი მწიფდება ივნისის მეორე დეკადაში (ს. ჯილაურას (მცხეთა) პირობებში). ნაყოფი გამოიყენება, როგორც ნედლი სახით, ასევე გადასამუშავებლად კომპოტების და მურაბების დასამზადებლად.

ჯიშის დადებითი თვისებები. ჯიშს ახასიათებს ნაყოფის მაღალი ტრანსპორტაბელობის უნარი.

ჯიშის უარყოფითი თვისებები. უხვი მსხმოიარობის გამო მოითხოვს ნაყოფების დანორმებას. ზომიერად აზიანებს მონილიოზი და გაზაფხულის საგვიანო წაყინვები.

ზოგადი შეფასება. ჯიშს შეიძლება მიეცეს რეკომენდაცია შეზღუდულად გავრცელდეს აღმოსავლეთ საქართველოს რეგიონებში.

სან კასტრეზე (San Castrese)

წარმოშობა: იტალიური ადგილობრივი ჯიშია. გამორჩეულია ნეაპოლის ზონაში.

გავრცელება: საქართველოში შემო-ტანილია 2002 წელს მებაღეობის, მევენახეობისა და მეღვინეობის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის და FAO-ს პროექტის თანამშრომლობის ფარგლებში.

მორფოლოგიური დახასიათება: ხე საშუალო ზრდის, ვარჯი სუსტად გადაშლილი ფორმის ნაკლებად ჩახშირებული. ჩონჩხის ტოტები საშუალო სიძლიერის ზემოთ მიმართული. ყლორტები ძლიერი, ყავისფერი. ფოთოლი საშუალო ზომის და ინტენსიური შეფერვის. ფირფიტის ზომა საშუალო, ფართო ოვალური ფორმის, მომრგვალებული წვერით. კიდის დაკბილვა - ორმაგადმრგვალებულია. ყუნწი გრძელი, სუსტი საშუალო სიმსხოსი. სანექტრე ჯირკვლები ორი დიდი ოვალური ფორმის. ყვავილი დიდი, გვირგვინის ფურცლები ფართო ოვალური ფორმის, თეთრი ფერის, ერთმანეთზე გადადებული.

ნაყოფის მორფოლოგიური ნიშნები: ნაყოფი საშუალო, ან საშუალოზე მსხვილი (მასა 60-76გ). მომრგვალო ფორმის (4.8 X 4.3სმ). მკაფიოდ გამოხატული ღარით. ნაყოფის წვერის მხარე ჩაზნექილი. ძაბრი (ყუნწის ღრუ) ვიწრო, საშუალო სიღრმის. ყუნწი მოკლე.

ძირითადი ფერი ყვითელი, მფარავი - ნარინჯისფერი. რბილობი მუქი ყვითელი, საშუალო სიმკვრივის. კურკა საშუალო სიდიდის (მასა 3.1 გრამი). მომრგვალო-ოვალური ფორმის. გამოხატული ღარით. ადვილად შორდება რბილობს.

ნაყოფი საშუალო საგემოვნო თვისებების მქონეა, ტკბილი გემოსი. სადეგუსტაციო შეფასება 4.4 ბალი (5-ბალიანი სისტემით).

მარტივი ბიოქიმიური

უდგენილობა: ხსნადი მშრალი ნივთიერება - 10.5 - 11.0% (Brix); ტიტრული მჟავიანობა - 6.0-6.5 %.

ბიოლოგიური და სამეურნეო თავისებურებები:

ზრდა და მსხმოიარობა. ჯიში ხასიათდება ზომიერი განტოტვით. ძირითადად მსხმოიარობს ერთწლიან ნაზარდებზე და სანაყოფე დეზებზე. მსხმოიარობაში შედის დარგვიდან მე-3-4 წელს (საძირე - Mir 29 C). მოსავლიანობა სტაბილურად საშუალო, კვლევის მიხედვით დადგენილია, რომ საშუალო მოსავალი შეადგენს 18 – 22კგ/ხე.

დამტვერვა. ჯიში არის საადრეო-საშუალო პერიოდის მოყვავილე. თვითფერტილი. ყვავილობს მარტის მეორე, მესამე დეკადაში (საკონტროლო ჯიშ ალიპრიალასთან შედარებით 6 დღით ადრე) ყვავილობის პერიოდი ხანგრძლივი (12-14 დღე ს. ჯილაურას (მცხეთა) პირობებში).

გამძლეობა მავნებელ-დაავადებების მიმართ. ჯიშს ახასიათებს საშუალო გამძლეობა ძირითადი სოკოვანი დაავადებების მიმართ.

სიმწიფის პერიოდი და შენახვის თავისებურებები. საშუალო სიმწიფის პერიოდის ჯიშია. ნაყოფი მწიფდება ივნისის ბოლოს ივლისის პირველ დეკადაში (ს.ჯილაურას (მცხეთა) პირობებში). ნაყოფი გამოიყენება ნედლად და გადასამუშავებლად - კომპოტების და მურაბების დასამზადებლად.

ჯიშის დადებითი თვისებები. კარგი ჯიშია გადასამუშავებლად.

ჯიშის უარყოფითი თვისებები. მიმღებიანია მონილიოზისადმი, ზიანდება წაყინვებით.

ზოგადი შეფასება. ჯიში ნაკლებად პერსპექტიულია.

ფარბელი (Farbaly)

წარმოშობა: ფრანგული
სელექციის ჯიშია მარი ფრანს
ბუაეს (Marie France Boyer)
სელექციური პროგრამიდან.

გავრცელება: საქართველოში
შემოტანილია 2010 წელს ვაზისა
და ხეხილის სარგავი მასალის
წარმოების ეროვნული ცენტრის (2014 წლიდან სოფლის მეურნეობის
სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის ს. ჯილაურას ექსპერიმენტული ბაზა) მიერ.

მორფოლოგიური დახასიათება: ხე საშუალო, ან ძლიერი ზრდის.
ივითარებს ფართო, გადაშლილ, საშუალოდ ჩახშირებულ ვარჯს. საშუალო
სიძლიერის ჩონჩხის ტოტებით. ყლორტები ყავისფერი. ფოთოლი დიდი ზომის
მწვანე ფერის. ფირფიტა ფართო ოვალური ფორმის, განიერი, მომგვალო
წვერით. კიდის დაკბილვა - მრგვალკბილა. ყუნწი გძელი საშუალო სიმსხოსი.
სანექტრე ჯირკვლები არ აქვს. ყვავილი საშუალო სიდიდის, გვირგვინის
ფურცლები ოვალური ფორმის, თეთრი ფერის, ერთმანეთზე გადადებული.

ნაყოფის ჰომოლოგიური ნიშნები: ნაყოფი მსხვილი (მასა 70- 90
გ). მოგრძო ოვალური ფორმის (5.9 X 5.3სმ). მუცლის მხარეს მკაფიოდ
გამოხატული ღარით. ნაყოფის წვერი არ არის გამოხატული. ძაბრი (ყუნწის
ღრუ) ვიწრო და ღრმა. ყუნწი მოკლე.

კანი გლუვი, მბრწყინავი მკვეთრი ნარინჯისფერი, კანის 40-50%-ზე მეტი
დაფარულია წითელი ფერის მფარავი შეფერვით. რბილობი მუქი ყვითელი,
მკვრივი, წვნიანი. კურკა საშუალო სიდიდის (მასა 3.3გ). ოვალური ფორმის,
ბრტყელი გამოხატული ღარით. რბილობს სანახევროდ შორდება. ნაყოფს
ახასიათებს საშუალო საგემოვნო თვისებები. გამოკვეთილად მომჟავო-
მოტკბო, არომატული გამოირჩევა კარგი სასაქონლო თვისებებით.
სადეგუსტაციო შეფასება 4.6 ბალი (5-ბალიანი სისტემით).

მარტივი ბიოქიმიური

უდგენილობა: ხსნადი მშრალი ნივთიერება - 13.5 - 14.1% (Brix); ტიტრული მჟავიანობა - 5.6-6.4 %.

ბიოლოგიური და სამეურნეო თავისებურებები:

ზრდა და მსხმოიარობა.

ჯიშს ახასიათებს ზომიერი განტოტვა.

მსხმოიარობს სხვადასხვა ტიპის

სანაყოფე ტოტებზე, როგორც

ერთწლიან ნაზარდებზე, ასევე

სანაყოფე დეზებზე. მსხმოიარობაში

შედის ადრე, დარგვიდან მე-3-4 წელს

(საძირე - Mir 29 C). მოსავლიანობა საშუალო, კვლევის მიხედვით დადგენილია, რომ საშუალო მოსავალი შეადგენს 28 - 32 კგ/ხე.

დამტვერვა. ჯიში არის თვითფერტილი. საშუალო-საგვიანო პერიოდის მოყვავილე. ყვავილობს მარტის ბოლოს. (საკონტროლო ჯიშ ალიპრიალაზე 2-3 დღით ადრე) ყვავილობის პერიოდი საშუალო (9-10 დღე ს. ჯილაურას (მცხეთა) პირობებში).

გამძლეობა მავნებელ-დაავადებების მიმართ. ჯიშს ახასიათებს საშუალო გამძლეობა ძირითადი სოკოვანი დაავადებების მიმართ.

სიმწიფის პერიოდი და შენახვის თავისებურებები. კარგი საგემოვნო და სასაქონლო თვისებების მქონე, საშუალო-საგვიანო სიმწიფის პერიოდის ჯიშია. ნაყოფი მწიფდება აგვისტოს პირველ დეკადაში (ს.ჯილაურას (მცხეთა) პირობებში). ნაყოფი დამწიფების შემდეგ ხიდან ადვილად არ ცვივა. ნაყოფი გამოიყენება, როგორც ნედლი სახით, ასევე გადასამუშავებლად კომპოტების და მურაბების დასამზადებლად. ნაყოფები ასევე ხასიათდება კარგი შენახვის უნარით.

ჯიშის დადებითი თვისებები. უხვი და რეგულარული მსხმოიარობის უნარის მქონე ჯიშია. ნაყოფები გამოირჩევა მაღალი ტრანსპორტაბელობის და შენეხვის კარგი უნარით.

ჯიშის უარყოფითი თვისებები. ჯიში ზიანდება მონილიოზით.

ზოგადი შეფასება. ჯიშს შეიძლება მიეცეს რეკომენდაცია გავრცელდეს შეზღუდულად აღმოსავლეთ საქართველოს რეგიონებში.

ფარდაო (Fardao)

წარმოშობა: ფრანგული სელექციის ჯიშია მარი ფრანს ბუაეს (Marie France Boyer) სელექციური პროგრამიდან.

გავრცელება: საქართველოში შემოტანილია 2010 წელს ვაზისა და ხეხილის სარგავი მასალის წარმოების ეროვნული ცენტრის (2014 წლიდან სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის ს. ჯილაურას ექსპერიმენტული ბაზა) მიერ.

მორფოლოგიური დახასიათება: ხეძლიერი ზრდის. ვარჯი გადაშლილი, ნაკლებად ჩახშირებული. ჩონჩხის ტოტები ღეროდან გამოდიან საშუალოზე მახვილი კუთხით (60 - 70°). **ყლორტები** მუქი ყავისფერი. **ფოთოლი** დიდი ზომის ინტენსიური მწვანე ფერის. ფირფიტა - დიდი, ფართო ოვალური ფორმის, მოკლე და განიერი წვერით. კიდის დაკბილვა - ორმაგად მრგვალად დაკბილული. ყუნწი გრძელი, საშუალო სიმსხოს, სანექტრე ჯირკვლები არ აქვს. **ყვავილი** დიდი ზომის, გვირგვინის ფურცლები ოვალური ფორმის, მოვარდისფრო-თეთრი ფერის, ერთმანეთზე გადადებული.

ნაყოფის კომოლოგიური ნიშნები: ნაყოფი საშუალო ზომის (მასა 68 .0 - 72 .0 გ). მომრგვალო-ოვალური ფორმის (45 X 40 სმ). მუცლის მხარეს მკაფიოდ გამოხატული ღარით და ოდნავ შესამჩნევი ნაყოფის წვერით. ძაბრი (ყუნწის ღრუ) ვიწრო და ღრმა. ყუნწი მოკლე.

კანი მუქი ყვითელი - ნარინჯისფერი, რომელსაც მზის მხარეს აქვს 15-20 %-ზე ნითელი ფერის შეფერვა. რბილობი მოყვითალო ნარინჯისფერი. მკვრივი, წვნიანი. კურკა დიდი ზომის (მასა 3.2 - 3.3 გ). ელიფსური ფორმის, ბრტყელი გამოხატული ღარით. ადვილად შორდება რბილობს.

ნაყოფი ტკბილი არომატული, საუკეთესო საგემოვნო თვისებების მქონეა. სადეგუსტაციო შეფასება 4.7 ბალი (5-ბალიანი სისტემით).

მარტივი ბიოქიმიური შედგენილობა: ხსნადი მშრალი ნივთიერება - 14.6 - 14.8% (Brix); ტიტრული მჟავიანობა - 6.7 - 7.2 %.

ბიოლოგიური და სამეურნეო თავისებურებები:

ზრდა და მსხმოიარობა. ჯიშს ახასიათებს კარგი განტოტვის უნარი. ჩონჩხის და ნახევრად ჩონჩხის ტოტების გამოსვლის კუთხე სწორთან ახლოს არის. ძირითადად მსხმოიარობს ერთწლიან ნაზარდებზე და შერეული ტიპის სანაყოფე ტოტებზე. მსხმოიარობაში შედის ადრე, დარგვიდან მე-3-4 წელს (საძირე- Mir 29 C). მოსავლიანობა არარეგულარული და საშუალო კვლევის მიხედვით დადგენილია, რომ საშუალო მოსავალი შეადგენს 23 – 27 კგ/ხე.

დამტვერვა. ჯიში არის თვითფერტილი, საგვიანო პერიოდის მოყვავილე. ყვავილობს მარტის მესამე დეკადაში (საკონტროლო ჯიშ ალიპრიალასთან შედარებით 3-4 დღით გვიან). ყვავილობის პერიოდი საშუალოზე გრძელი (10-12 დღე ს. ჯილაურას (მცხეთა) პირობებში).

გამძლეობა მავნებელ-დაავადებების მიმართ. ჯიში საშუალოდ მიმღებია ძირითადი სოკოვანი დაავადებების მიმართ, აზიანებს მონილიოზი.

სიმწიფის პერიოდი და შენახვის თავისებურებები. ჯიში არის საგვიანო სიმწიფის პერიოდის. ნაყოფი მწიფდება სექტემბრის პირველ დეკადაში. (ს.ჯილაურას (მცხეთა) პირობებში). ნაყოფები დამწიფების შემდეგ დიდხანს ჩერდება ხეზე და არ ცვივა. ნაყოფები ხასიათდება მაღალი ტრანსპორტაბელობის და კარგი შენახვის უნარი. ნაყოფი გამოიყენება, როგორც ნედლი სახით, ასევე გადასამუშავებლად. კარგი სასაქონლო თვისებების მქონე ჯიშია.

ჯიშის დადებითი თვისებები. ჯიშს ახასიათებს საგვიანო პერიოდის მსხმოიარეობა. კარგი ტრანსპორტაბელობა და შენახვის უნარი.

ჯიშის უარყოფითი თვისებები. ჯიში ზიანდება მონილიოზით და მიდრეკილება აქვს დანვრილებისკენ.

ზოგადი შეფასება. ჯიშს შეიძლება მიეცეს რეკომენდაცია გავრცელდეს შეზღუდულად აღმოსავლეთ საქართველოს რეგიონებში.